

En god bog er også lægemiddel.

Biblioterapi i Rusland

Af Erik Adrian

Biblioterapi for alle

Indledningsvis kan det fastslås, at grundlaget for russiske forsøg med biblioterapi¹ er de erfaringer, man siden 1970'erne har gjort i andre lande bl.a. USA, Tyskland, England, Polen, Frankrig, Slovakiet, Ungarn og Finland, som det fremgår af direktør J. Dresjers forskningsoversigt vedr. emnet i det russiske bibliotekstidsskrift "Biblioteka" nr. 3, 1999, s. 68-70.

I 1970'erne skrev den russiske psykolog og psykoterapeut A. Miller to store oversigtsartikler om den nye form for terapi: "Nogle problemer vedr. biblioterapi i udlandet" og "Tekstlæsningsproblemer (valg af litteratur) i de socialistiske landes behandlingsinstitutioner". Miller sammenfattede de udenlandske erfaringer og gjorde rede for bibliotekarens og lægens rolle ved valg af patienternes læsning og fremhævede, hvilke personlige egenskaber og hvilken faglig uddannelse en bibliotekar = biblioterapeut bør have.

Der er ingen tvivl om, at russiske psykologer og psykoterapeuter i 80'erne og 90'erne nøje har fulgt udviklingen i de førende lande på området, men i første omgang har begrænset sig til at bruge metoderne på hospitaler og sanatorier.

I det følgende skal jeg påvise, at biblioterapien nu er på vej til folkebibliotekerne, hvor den tilbydes

mennesker, der "trænger til psykologisk og moralsk hjælp i vores ustabile tid", og at den i stort omfang anvendes i børnebiblioteker på børn med fysiske og psykiske handicaps. På begge områder er specialuddannede bibliotekarer stærkt involveret.

Vicedirektør ved det centrale bibliotekssystem i byen *Solikamsk*, Permskaja Oblast, T. Keller, skriver i en artikel i "Biblioteka" nr. 4, 1999, at et af byens otte filialbiblioteker har specialiseret sig i biblioterapi. (De andre 7 har også et speciale). Keller konstaterer, at mange lånere ikke blot kommer på biblioteket for at få en bog med hjem, men også for at få en samtale, et godt råd eller ligefrem en konsultation hos bibliotekaren. Biblioteket opfattes traditionelt som et neutralt område, der erstatter den gamle kontakt "ved gadekæret", i Rusland ved "zavalinka", en lille opkastet jordvold, der beskytter og isolerer bondehyttens (izba) ydre vægge.

På filial nr. 2 er det en bibliotekar ved navn Tatjana Tatarovitsj, der har taget initiativet til denne specialisering. Forud for sin bibliotekaruddannelse har hun en medicinsk. Det er hende, der har motiveret sine kolleger til at gennemgå en række terapikurser, forestået af en videnskabelig kandidat N. Kukarev. Det teoretiske grundlag for terapien er en metode, der er udarbejdet af den russiske psykolog A. Aleksejtjik og den schweiziske

psykoanalytiker Alice Miller, suppleret med den amerikanske psykoanalytiker Eric Bernes transaktionsanalyse.

Tatjana Tatarovitsjs hovedsynspunkt - som bibliotekar - er, at en god bog ikke er mindre vigtig end et lægemiddel, og at mennesker, der lider af depressioner, har brug for bøger, der skaber optimisme, tro på livet og befrier for negative følelser. Denne deklARATION er udmøntet i en serie praktiske foranstaltninger: Efter at have registreret og testet de personer, der er i krise, begynder man en individuel behandling af de pågældende. Projektet omfattede i 1997 32 personer. Tatjana Tatarovitsjs og de andre specialuddannede bibliotekarer gennemgik individuelt relevante afsnit af psykologien, personlighedstypologi o.a. og førte samtaler om selverkendelse, selvbiografi, søgen efter livets mening, et arbejde, der helt var baseret på gensidig tillid mellem bibliotekar og "læsere". Det viste sig snart, at der var behov for faglig hjælp udefra. Derfor organiserede Tatjana Tatarovitsj månedlige gæsteforelæsninger med specialister, der alle tog udgangspunkt i en forklaring af begrebet "biblioterapi" og derefter gik over til en diskussion af psykologiske problemer. Gæsteforelæsningerne samlede alle projektpersoner. Her er eksempler på nogle af forelæsnings-emnerne: 1. "Jeg og min maske" (analyse af personligheden, adfærdsstereotyper, vore roller, skjulte motiver, med individuelle henvisninger til litteratur) 2. "Jeg og min familie" (familiekonflikter, læsning og analyse af Dostojevskijs novelle "Krotkaja" - "den sagtmodige", testen "Børn tegner familien") 3. "Vi kontakter mennesker" (træning i kommunikative færdigheder, specialiseret træning i lederegenskaber, adfærdsnormer i konfliktsituationer) - alt med henvisning til litteratur.

Interessen for terapiprogrammerne har været meget stor. Aldersspredningen er stor: deltagerne er fra 14 år op til pensionsalderen.

Tatjana Tatarovitsjs har fået forbindelse med invalide- og veteranhjem, hvor hun har gennemført kurser i biblioterapi. Som en slags overbygning til projektet har Tatjana Tatarovitsj fået hjælp fra en fagpsykolog og en jurist, der foreløbig arbejder på frivillig basis.

Myndighederne i lokalområdet har vist interesse, hvad der lover godt for fremtiden. Kolleger fra andre biblioteker i landet har i de to år, man har arbejdet med projektet, været på besøg. Man kan gå ud fra, at erfaringerne vil brede sig som ringe i vandet og udtrykke, hvad man i "Biblioteka"s leder i nr. 4, 1999, kalder "den kollektive biblioteksfornuft".

Biblioterapi på børnebiblioteker

Lederen af det russiske statslige børnebibliotek i Moskva, O. Kabatjek, er en foregangsfigur, når det gælder biblioterapi for børn med fysiske og psykiske handicaps. I en artikel i "Biblioteka" nr. 4 med titlen "Hvad betyder korrektionspædagogikken for børn" forklarer hun, at der i en række store børnebiblioteker er oprettet specialiserede afdelinger, der skal hjælpe familier med børn, der har handicaps. I dette tilfælde får bibliotekerne støtte af videnskabelige institutter, f.eks. Institutet for korrektionspædagogik og Centret for biblioterapeutisk hjælp til børn. Institutet tilbyder gratis de større børnebiblioteker et diagnostisk computerprogram "Verden udenfor dit vindue", der påviser særlige træk ved de udviklingshæmmede børns læsefærdighed.

Børnebiblioteket har mange steder fået sin særlige plads i det nye psykoterapeutiske arbejde med biblio- og kunstterapi. Man kan fastslå, at skønlitteratur og andre kunstformer ikke blot er et erkendelsesmiddel, men også et enestående redskab til selvudvikling. Børnene oplever glæden ved selv at skabe noget, og det forandrer efterhånden deres holdning til livet, til sig selv og deres defekt.

Biblioteksmiljøet skal helst harmonisere barnets indre verden, give det mulighed for at vælge sine interesseområder og realisere sine skabende evner. På den ene side skal børnebiblioteket indrettes som "et hyggeligt hjem", der beskytter barnet mod den nådesløse, barske virkelighed. På den anden side, skal det være en minimodel af den ydre verden ved at hjælpe barnet med at tilpasse sig tidens sociale og kulturelle miljø.

Den sociale og psykologiske integration af handicappede børn i grupper med normale børn klæres

bedst, hvis man undervejs løser følgende psykologiske og pædagogiske opgaver:

1. aktiverer deres intellektuelle, emotionelle og åndelige udvikling og harmoniserer deres indre verden.
2. udvikler deres æstetiske behov, normer og kunstneriske evner.
3. giver dem mulighed for læsning og selvuddannelse, fremmer erkendelsesmotivationen.
4. udvikler deres kommunikative færdigheder.

I første omgang koncentrerer "problembørnenes" opmærksomhed om, hvad der sker på en scene eller et lærred. En heldig variant kan være, at invalide børn præsenterer deres egne fortællinger, laver udstillinger af egne tegninger og billeder, optræder ved små koncerter, dvs. hæver deres sociale rolle op og dermed forbereder sig til en bedre kontakt med raske jævnaldrende.

Anden etape af børnebibliotekets integrationsforsøg kan være et arrangeret møde, hvor en forfatter træffer sine læsere. Sådanne møder for døvstumme, svagtseende og svagthørende børn er med stort udbytte afholdt af Institutet for korrektionspædagogik og Det statslige børnebibliotek i Moskva. Man kan også på biblioteket foranstalte møder mellem forfattere eller læsere, hvor en bestemt bog eller et skuespil diskuteres. Handicappede børn fanges let af fiktionslitteratur, hvor de kan identificere sig med en hovedperson.

Arbejdet med forældre til handicappede er blevet almindeligt for børnebiblioteker på alle niveauer. I de mindre byer og landsbyer er bibliotekerne, der sjældent råder over den nødvendige faglitteratur, alligevel kontaktsteder, hvor man som forældre til handicappede uformelt kan møde og tale med familier, der har raske børn.

Forældre til børn, der får hjemmeundervisning, og som er isoleret fra "den store verden", mangler ofte viden om det moderne børnebiblioteks mange muligheder. Det er derfor børnebibliotekarens professionelle opgave at opsøge sine potentielle brugere.

Det er indlysende, at bibliotekaren må have særlige kundskaber for at klare disse opgaver. En medarbejder ved et børnebibliotek skal kende grundlaget for psykoterapi og biblioterapi, dvs. han/hun må have sat sig ind i de nyeste pædagogiske landvindinger på området. Hvert kvartal arrangeres der seminarer om aktuelle problemer ved behandlingen af børn med fysiske og psykiske afvigelser. Alle bibliotekarer, der er interesseret i at forbedre deres kvalifikationer, kan deltage.

Det russiske statslige børnebibliotek, der har O. Kabatjek som leder, gennemfører løbende et forskningsmæssigt og metodisk arbejde på dette område, holder rundbordskonferencer, seminarer, tilbyder konsultation, udgiver artikelsamlinger osv. i samarbejde med specialiserede institutter og institutioner.

Biblio- og kunstterapien har fundet sin plads på børnebibliotekerne som en hjælpedisciplin i den samlede psykoterapeutiske behandling.

De kriseramte russiske biblioteker har de bedste intentioner. Man må håbe, at de lokale og centrale bevilgende myndigheder efterhånden må leve op til deres ansvar.

Noter

1. *Gyldendals store danske encyklopedi bestemmer og beskriver biblioterapi* som anvendelsen af litteratur i en psykoterapeutisk proces, der dels kan komme i stand ved, at patienten selv skriver og evt. fremfører egne tekster (f.eks. digte), dels ved læsning af litteratur.

Biblioterapi anvendes med henblik på at give indsigt, forløse følelser og gennearbejde personlige konflikter. Dette kan bl.a. ske gennem identifikation med en fiktionsfigur. Biblioterapi anvendes i Danmark kun som supplement til anden psykoterapi. Det første selskab for biblioterapi blev oprettet i USA i 1939.